

NEO-EXPRESSIONISME (jaren '80-'90)

I. DUITSE NEO-EXPRESSIONISTEN

I. Georg BASELITZ (1938): eigenlijk Hans-Georg KERN

Deutschbaselitz (Saksen, vanaf 1949 DDR) 23.01.1938

- Studies: Oost-Berlijn en West-Berlijn (tot 1964).
- Pandemoniummanifesten (1961-62): gewelddadige en destructieve beeldspraak
= expressie van zijn artistiek isolement in Berlijn
= afkeer van abstracte kunst (abstract expressionisme, Tachisme, School van Parijs eind '50): invloed van Munch
= schilderijen met ruw geschilderde voorstellingen van een gistende, half dierlijke, organische wereld, waarin gezwollen menselijke gezichten en ledematen een eigen leven leiden. De belangrijkste thema's van dit werk zijn krankzinnigheid, seksualiteit en dood.
- midden '60: grote, onbeholpen mensfiguren die zo van het slagveld lijken te komen en die hij als *neuer Typ* betitelde.
- 1969 v. motieven op hun kop: schilderwijze > inhoud v/h doek (beleving>interpretatie)
- 1980v. BHK: ruwe met een bijl uitgehakte houten mensfiguren en –hoofden
- Motieven = bomen, vogels, stoelen, naakten
- 1990v.:
= ornamenteler karakter
= doeken op de vloer: overzicht gaat verloren → voorstelling minder belangrijk
- Betekenis:
  - ✓ Confrontatie met symbolen van verleden van DL (ook Lüpertz, Penck, Kiefer)
  - ✓ expressionistische schilderij in een nieuwe vorm: ruige penseelstreek maar geen persoonlijk gevoel. Hij werkt vanuit het concept. Verschillende onderwerpen als bomen, vogels, stoelen en naakten keren regelmatig terug in zijn werk. In de jaren negentig werden zijn schilderijen ornamentaal van karakter en werden op de vloer gemaakt, in navolging van door hem bewonderde Amerikaanse abstracte expressionisten.
  - ✓ stijl van het abstract expressionisme, maar met menselijke figuren. Hij gelooft niet in een schilderkunst die kritiekloos bepaalde voorwerpen en inhouden aandraagt.

II. Jörg IMMENDORFF (1945-2007)

1945 Bleckede (bij Lüneberg, dichtbij de voormalige DDR-grens) – 28.05.2007 Düsseldorf

1963-64 studie toneelkunst bij Theo Otto aan de Staatliche Kunstakademie **Düsseldorf**.

1964 overstap naar de klas van Joseph **Beuys**.

1981 gastdocent aan de Konsthögskolan in Stockholm.

1982-85 gastcolleges aan de Hochschule für bildende Künste **Hamburg**, de Kunstakademie Trondheim en de Fachhochschule Keulen.

Woont en werkt in Düsseldorf.

Kenm (Immendorff):

- tegen academieonderwijs en popart
- kunst in dienst van de arbeidersklasse
- de ludieke acties onder de naam *LIDL* (brabbelwoordje van baby's, 1968–1970).
- 1970v.: allegorische schilderijen (onbegrijpbaar zonder erbij geschilderde commentaar)
- 1976v.: geregeld samenwerking met Penck
- Scheiding der Duitslanden (*serie Café Deutschland* vanaf 1977–1978): kritiek op kapitalisme, communisme en naziverleden.
- De grote schilderijen die hij hierna maakte, zijn eveneens ruimtelijk complex en in een satirische, quasi sociaal-realistische stijl, echter meestal zonder dat er een concrete aanleiding voor lijkt te zijn.
- Na 1983 werd zijn werk persoonlijker en verbeeldde hij in symbolische composities zijn relatie tot de geschiedenis van de moderne kunst
- Ca. 1998: meer verhalend en symbolisch (geheimzinnige tekens)
- Na 2000: ontspoot (“exotisch” huwelijk, seks, drugs) en terminale ziekte

III. Anselm KIEFER (1945)

08.03.1945 Donaueschingen

1966-1968 schildercursussen bij Peter Dreher in Freiburg.

1969 studie bij Horst Antes aan de Kunstakademie Karlsruhe.

1970-72 studie bij Joseph **Beuys** aan de Kunstakademie **Düsseldorf**.

1993 in Barjac (Frankrijk): verlaten industrieterrein wordt zijn atelier (*La Ribaute*, 35ha groot)

2008 in Croissy-Beaubourg (Parijs): atelier in oud depot van warenhuis La Samaritaine

- Materiaal: naast verf ook stro, zand, glas, as, beton, verroest ijzer, klei, lood...
- thema's:
  - ✓ Duitse geschiedenis
  - ✓ Germaanse mythologie
  - ✓ historische rol van de kunstenaar
  - ✓ vrijheid van de (schilder)kunst.
  - ✓ Oorlog, vernietiging, verval, destructie...
- Motieven:
  - ✓ het Duitse landschap centraal (akkers, wouden, rivieren)
  - ✓ binnenruimten (houten huizen, zolders, classicistische zalen)
  - ✓ opschriften, met verbanden met historische feiten of legenden (Hermannsschlacht, Parsifal), of verwijzen naar bijv. de keizers Nero en Napoleon, de geschiedenis van Pruisen, de Tweede Wereldoorlog, of naar Duitse denkers en kunstenaars die zich eveneens met deze onderwerpen hebben beziggehouden.
  - ✓ Het 'Blut und Boden'-aspect van zijn werk, dat onderstreept lijkt te worden door de monumentaliteit en de dramatische kracht van de schilderijen, veroorzaakte aanvankelijk veel opschudding. De verwarring was des te groter, omdat Kiefer nergens eenduidig stelling neemt; hij lijkt te streven naar een subjectieve verwerking van de collectieve herinnering, waarbij het schilderen als een denkproces wordt opgevat. Het vuur speelt daarbij een belangrijke rol: verbranding als metafoor van vernieuwing. (Encarta 2001)

IV. **A.R. PENCK (1939):** Eigenlijk Ralf Winkler

- °1939 Dresden
- Geweigerd aan DDR-kunstscholen wegens gebrek aan talent (politieke redenen?)
- Vanaf 1969 steeds meer problemen met overheid
- Vanaf 1976 samenwerking met Immendorff: “afschaffing Duits-Duitse grens”
- 1980 naar West-Duitsland (uitgewezen uit DDR). Autodidact
- Werkte in Berlijn, Londen, Düsseldorf, Dublin, New York
- schilder- en tekenkunst, grafiek, beeldhouwkunst, film en jazzmuziek, schrijver.
- ‘60v.: tekens en symbolen, uit verschillende culturen (grotschilderingen, Egyptische hiërogliefen, moderne wiskunde), niet echt te achterhalen. Hij noemde dit **Standart**, een verwijzing naar standaard of norm en naar de uitdrukking ‘ergens voor staan’. De Standart doet door de grove expressionistische opzet denken aan kindertekeningen en primitieve kunst, en heeft een anarchistisch karakter.
- protest tegen de beteugeling van mens en natuur door de verre gaande systematisering in de westerse maatschappij: gevoel van vrijheid.
- verschillende pseudoniemen die elk staan voor een bepaalde periode in zijn werk: Penck, naar de 19de-eeuwse geoloog, staat voor de periode vanaf 1985; daarvoor gebruikte hij ook namen als Mike Hammer, T.M. (Tancred Mitchell) en Y of Alpha Ypsilon. In 1989 werd hij docent aan de kunstacademie van Düsseldorf.

V. **Sigmar POLKE (1941-2010)**

- Jaren ‘1960: Kapitalistisch realisme (= Europese variant op de popart)
  - doeken met grote banale motieven: snoepjes
  - gelaagde schilderijen:
    - ✗ een of meer gezeefdrukte en/of nageschilderde illustraties uit kranten en tijdschriften.
    - ✗ gedrukt of geschilderd op met bloemetjes of poppetjes voorbedrukte stof
    - ✗ nog eens over het geheel heen geschilderd
    - ✗ doel:
      - * commentaar op de kunst en de mediacultuur
      - * interesse in droombeelden en surreële of geestverruimende beeldprocessen (verwijzing naar droom, drugs, spiritisme en alchemie)
- jaren ‘1980: grote abstracte schilderijen
  - felgekleurde, soms giftige, verfsoorten uit oude alchemistische handboeken
  - chemische reacties van de verf veroorzaken onbeheersbare veranderingen (soms tot in de expositiezaal of met vernietiging van het werk)
  - Combinatie van abstracte kleurvlekken met decoratieve patronen en bestaande beeldfragmenten (o.m. ontleend aan fotografie, cartoons, 19de-eeuwse gravures)

VI. Gerhard RICHTER (1932)

09.02.1932 Dresden

1951-56 studie aan de Kunstakademie in Dresden.

1961 verhuist naar Düsseldorf.

1961-63 studie aan de Staatliche Kunstakademie Düsseldorf bij K.O. Götz.

1967 gastdocent aan de Hochschule für bildende Künste Hamburg.

1971 hoogleraar aan de Staatliche Kunstakademie Düsseldorf.

1978 gastdocent aan het College of Art in Halifax, Canada.

Woont en werkt in Keulen. (hed kun)

- 1963 **Kapitalistisches Realismus** (zie Polke)
- **1962: grauwe, zwart-witte schilderijen, die een reproductie zijn van alledaagse kranten- en tijdschriftfoto's of van eigen kiekjes.** Hoewel de afbeelding herkenbaar en soms maatschappijkritisch is, gaat het Richter in de eerste plaats om de compositie van licht en donker.
- Eind '60: abstract-expressieve schilderijen naar foto's van wereldsteden.
- Vanaf 1964 fotoschilderij naar kleurenfoto's van landschappen en sinds begin jaren '70 ook naar foto's van wolkenluchten en memento mori's met brandende kaarsen en schedels. Deze fotografisch-realistische schilderijen behandelde Richter voor **voltooiing met een droge kwast**, waardoor de **contouren verdoezelen** en er een **wazig beeld** ontstaat en de schilderijen eenzelfde korreligheid krijgen als het origineel. Daarmee laat hij doelbewust de gebreken van de amateurfotografie op de voorgrond komen.
- Sinds de jaren **1970** ook **abstracte schilderijen**: grijze monochrome doeken en zeer omvangrijke staalkaarten van kleuren in de vorm van ingekleurde rasters van rechthoekige vakjes.
- 1976 **Oehlskizze**, een kleine abstracte voorstellingen met hoekige vormen.
- **Abstrakte Bilder**, kleurrijke compilaties van diverse stijlen en technieken uit de abstracte schilderkunst, van geometrische abstractie tot drip-paintings.
- **18. Oktober 1977** (1988), reeks nageschilderde zwart-wit foto's van drie RAF-leden, die op dezelfde datum in hun Duitse cel overleden. (Encarta 2001)

Het spectrum van zijn kunst reikt van zowel een hyperrealistische fotografische exactheid tot informeel beïnvloede composities. Zijn monochrome grijze schilderijen sinds 1973 verwijzen naar een versoberde neutraliteit die hij kennelijk bewust opzoekt. (25 eeuwen 385)

VII. Martin Kippenberger (1953-1997):

1953 Dortmund - 08.03.1997 Wenen

1972 toelating tot de Hochschule für bildende Künste Hamburg.

1978 oprichting van Kippenbergers Büro, Berlijn.

Woont en werkt in Keulen.

- onconventionele en satirische benadering van de onderwerpen
- thema's uit hedendaagse samenleving in de grote stad.
- breed scala aan stijlen en materialen
- bijtende humor

VIII. De Ugly Realists

• jaren 1970 in Berlijn.

• Combinatie van fijne tekenstijl (Otto Dix, Grosz) met behandeling van het "lelijke" (vb. pukkel, misvormd lichaamsdeel, terrorist met mitrailleur)

• huiveringwekkende fotografische duidelijkheid die verwijst naar de brutaliteit, oppervlakkigheid, vervreemding en perversiteit van de moderne stedelijke mens. De voorwerpen en figuren zijn niet alleen ontworpen om bij de toeschouwer een mengsel van afkeer, weerzin en een hekel op te roepen maar ook een soort onwil om te herkennen was is afgebeeld.

Veel van de kunstenaars die in verband worden gebracht met de *Ugly Realists* waren oorspronkelijk leden van de Berlijnse kunstcoöperatieve galerij *Grossgörschen 35*, die in 1964 was opgericht. In 1966 ontstond er een breuk tussen de expressionistisch georiënteerde leden Hödicke, Lüpertz en Koberling en de zgn. *Kritische Realisten* Ulrich Baehr, Charles Diehl, Wolfgang Petrick and Peter Sorge.

1. Markus LÜPERTZ (1941)

°24.01.1941 Liberec (Bohemen)

- ✓ 'een dithyrambe voor de 20ste eeuw': een vergelijking tussen poëzie met schilderkunst die voor hem betekende dat schoonheid in zelfs de meest eenvoudige dingen te vinden is.
- ✓ Ca. 1970 motieven of vormen herhaald in lange reeksen van variaties (Schwarz-Rot-Goldserie 1974 met Duitse Stahlhelmen als motief).

2. Karl Horst HÖDICKE (1938)

1938 Neurenberg

1959 studie aan de Hochschule für Bildende Künste in Berlijn bij Fred Thieler.

1974 professoraat aan de Hochschule der Künste te Berlijn.

Stichtte in Berlijn samen met Markus Lüpertz en Koberling in 1964 het kunstenaarsinitiatief Galerie Grossgörschen 35.

Woont in Berlijn.

IX. Neue Wilde (Heftige Malerei)

Aan het Duits (Neue Wilde) ontleende benaming voor de jonge kunstenaars die verantwoordelijk waren voor de opleving van de neo-expressieve schilderkunst (en in geringe mate ook beeldhouwkunst) vanaf 1977; in tegenstelling tot de term neo-expressionisme wordt de term Nieuwe Wilden doorgaans alleen gebruikt voor jonge kunstenaars die tussen 1977 en midden jaren tachtig expressieve figuratieve kunst maakten.

De term ontstond naar analogie van de fauves' (Fr., = wilden) genoemde schilders uit het begin van de 20ste eeuw (zie fauvisme). In Duitsland werden onder de naam Heftige Malerei de Berlijners R. Fetting, H. Middendorf en Salomé bekend, voorts Elvira Bach, M. Kippenberger, V. Tannert en de groep Mülheimer Freiheit. Vergelijkbare tendensen in Italië zijn samengevat onder de naam transavantgarde, in Frankrijk figuration libre. (Encarta 2001)

KENMERKEN

- ✓ tonen een zeer kunstmatige werkelijkheid: theateraal effect in een feitelijke werkelijkheid
- ✓ mensen buiten de maatschappij: drop-outs, rockers, punkers, homo's, travestieten, werkloze jongeren in hun eigen werkelijkheid (subculturen)

1. Rainer Fetting (1949):

31.12.1949 Wilhelmshaven

- ✓ Invloed van Van Gogh en Francis Bacon
- ✓ 'Doucheschilderijen' (1980v.) naakte mannenlichaam in verschillende houdingen.
- ✓ portretten, bos- en stadsgezichten (New York).
- ✓ teruggrijpen op het Duitse expressionisme van het begin van de eeuw, zij het in een eigentijdse, 'snelle' variant. Sinds 1986 maakte hij ook bronsplastieken en combine-paintings.

2. Helmut Middendorf (1953)

08.01.1953 Dinklage

1971-79 studie schilderkunst aan de Hochschule der Künste Berlijn.

1977 mede-oprichter van de galerie aan de Moritzplatz.

1979 docent voor experimentele film aan de Hochschule der Künste Berlijn.

1980 beurs voor New York van de Deutsche Akademische Austauschdienst.

Woont in Berlijn.

- ✓ eigentijds verslag van het leven in een metropool (uitgaansleven, agressieve rockzangers, groepen mensen in donkere stad)
- ✓ portretten en stadsgezichten.
- ✓ Zijn heftige, ietwat houterige stijl met felle, kleurige contrasten in een voor het merendeel in donkere tinten opgezette compositie (eind jaren '80).

3. SALOMÉ (1954): eigenlijk Wolfgang CILARZ

1954 Karlsruhe

1974-80 kunststudie te Berlijn. Hij woont in Berlijn.

KENMERKEN:

- Bijna altijd homo-erotische thematiek:
  - ✓ naakte mannen in nachtleven in Berlijn: homo's, travestieten
  - ✓ geslachtsdelen onduidelijk → dubieuze seksualiteit: cfr. *Zwemmers*.
  - ✓ Vaak sadomasochistisch
- Expressionistische stijl:
- Technisch:
  - ✓ felle maar natuurlijke kleuren
  - ✓ lange, vloeiende penseelvoering
  - ✓ performances rond lust en gevaar (begin jaren '1980 als *Die geile Tiere* met zijn vriend Luciano Castelli)

II. Transavanguardia (arte cifra, Jonge Italianen)

Vertegenwoordigers: Sandro Chia, Enzo Cucchi, Francesco Clemente, Nino Longobardi, Paul Maenz, Mimmo Paladino,

- Italiaanse schilderkunst van na 1978 (de jaren '80 en '90)
- eigen versie van het neo-expressionisme:
  - ✓ figuratief en subjectief
  - ✓ negeert avant-gardistische eis van vernieuwing.
  - ✓ veelvuldig citaten uit schilderkunst uit verleden

1. Sandro CHIA (1946):

Studie aan de Accademia di Belle Arti in Firenze. Reizen door Europa en naar India. Woont sinds 1970 in Rome.

- ✓ eclectisch schilder: stijlen en motieven uit de kunst van het verleden. (strijd van de kunstenaar met de kunst(geschiedenis))
- ✓ plompe voorkomen van de menselijke figuren: te klein hoofd op een opgezwollen lichaam
- ✓ combinatie figuratie met een decoratieve, kleurrijke, virtuoos geschilderde achtergrond.
- ✓ afwisselend poëtisch en persiflerend.

2. Enzo CUCCHI (1950):

- ✓ Landschappen:
  - eerst raadselachtig (houtschool) en poëtisch
  - later olieverfmet veel vlammend rood, geel en zwart: natuur met apocalyptische aanblik.
  - allegorie van de rol van de kunstenaar en de kunst in de samenleving
  - inspiratie
    - natuurbeleving
    - legenden en mythen uit Italië (Ancona)
- ✓ raadselachtige gezichten zonder lichaam of lichamen zonder gezichten.

3. Francesco CLEMENTE (1952)

- ✓ Invloed van vreemde culturen na reizen naar India en Afghanistan (hindoeïsme, boeddhisme). Veel samenwerking met Indische kunstenaars
- ✓ vroeg werk: invloed van Beuys en Boetti: losse foto's, collages, 'gevonden' afbeeldingen schijnbaar zonder samenhang opgehangen. "Boodschaploos"
- ✓ dikwijls zelfportret verwerkt: bezielt zichzelf door de ogen van de toeschouwer
- ✓ sterke seksuele en psychologische geladenheid
- ✓ jaren '1980: samenwerking met Amerikanen in New York (Warhol Basquiat)

4. Mimmo PALADINO (1948)

- ✓ Eerst grote, helder gekleurde monochrome doeken met kleine sculpturale maskers en stukken hout
- ✓ Begin jaren '1980: stuwende draaikolken
- ✓ Later: amalgaam van figuratieve en abstracte elementen
  - Skeletachtige wezens, spookbeelden, totems, attributen in complexe composities.
  - Verwijst naar mythen, rites en verhalen uit de hele wereld (van prehistorie tot heden)
  - schilderkunst gaat samen met sculptuur
  - felle kleuren naast sombere
  - ingetogen abstracte stijl gaat over in expressieve figuratie

III. New Image Painters

- ✓ uiteenlopende stijlen
- ✓ terugkeer naar figuratie
- ✓ naam van een tentoonstelling in het Whitney Museum of American Art in New York (1978)

1. Eric FISCHL (1948):

1970-72 studie aan het California Institute of the Arts, Valencia, California.

1974-78 professor aan het Nova Scotia College, Halifax, Canada.

Woont en werkt in New York. (hed kun)

- ✓ **realistische stijl (werkelijkheid van wens- en angstdromen)**
- ✓ scènes uit leven van **Amerikaanse middenklasse**, vooral op **vrijtijdslocaties** als slaapkamer, (privé)zwembad en strand.
- ✓ **al dan niet expliciete, seksuele geladenheid**: jongen in de puberteit geconfronteerd met seksualiteit van volwassene.
- ✓ toeschouwer bij de scène betrokken in de positie van **voyeur**.
- ✓ Bron: **fotomateriaal van zichzelf en anderen**.
- ✓ Gebroken kleuren: een vies grijs-geel, bruin-geel of donkerblauw gemengd met donker-grijsgroen tot fletsgroen. = zekere lelijkheid
- ✓ specifiek gebruik van het licht

2. Jennifer BARTLETT

3. Elisabeth MURRAY

4. Susan ROTHENBERG

IV. BAD PAINTERS

- ✓ Figuratieve tentoonstelling in het New Museum in New York (1978)
- ✓ opzettelijk ruw en kwetsend door vreemde, contrasterende materialen en kleuren
- ✓ doel = de “goede smaak” tarten.

1. Robert LONGO (1953):

- ✓ **vallende figuren in fotografisch-realistische** stijl.
- ✓ geweld en dood ⇔ **kracht van het leven.**
- ✓ motieven uit de moderne westerse cultuur, zoals in de media weergegeven (oorlog, macht van concerns)
- ✓ maniëristisch aandoende **dramatiek uit speelfilms en tv-films**
- ✓ sculptuur en fotografie, films, rockmuzikant en performancekunstenaar.

2. David SALLE (1952):

- ✓ Eind jaren zeventig: monumentale meerluiken met transparante, fragmentarische figuren naast en over elkaar.
- ✓ Combineert **verschillende schilderstijlen** en voorstellingen binnen één beeld of in aaneengesloten beelden
  - uitbundig expressief ⇔ ingetogen voorstellingen
  - figuratie ⇔ abstractie
  - figuren meestal zwart of grijs op heldere achtergrond, later ook meerkleurig.
- ✓ Inspiratie: **stripverhalen, televisie, krant, pornografie.**
- ✓ expressieve schilderwijze maar toch afstandelijk, steriel
- ✓ **seksistisch** gebruik van vrouwelijk naakt leidde tot veel discussie.

3. Julian SCHNABEL (1951):

- ✓ Eind jaren '1970-begin jaren '1980: neo-expressionisme
  - Monumentale agressieve portretten
  - Plate-paintings: schilden, Malthazer kruisen, wapens, zuilen en verminkte figuren op panelen met opgekleefde serviesscherven en grove verfbehandeling ==> explosief karakter
  - Takken, verkoolde resten
- ✓ Abstracte werken op fluweel: invloed van abstract expressionisme
  - het fluweel is de essentie (zacht en glanzend)
  - sobere composities (enkele lijnen of vlekken)
- ✓ monumentale en heroïsche voorstellingen uit de kunstgeschiedenis: christelijke martelaren in renaissance- of barokke stijl (eclectisch)
- ✓ figuratie en abstractie vaak in één werk
- ✓ ook veel sculpturen: reusachtige imitaties van precolumbiaanse werken
- ✓ films (vanaf 1996): film over Jean-Michel Basquiat
- ✓ symbolen en metaforen: niet altijd duidelijk

V. Anderen

1. Per KIRKEBY

2. Lucian FREUD (1922-2011):

- aandacht voor het **menselijke**: het kwetsbare
- veel portretten, soms in onthutsende **close-ups** (Francis Bacon, 1952, Tate Gallery, Londen)
- hele menselijke figuur, **naakt en rustend of slapend**.
- modellen meestal anoniem, maar behouden een **uitgesproken identiteit** (bijv. The big man, 1974–1977, privécoll.) door de kwetsbaarheid waarvan ze in het schilderij blijk geven.
- losse, brede toets
- **vlezige en niets verhullende** weergave
- beige en bruin-roze tinten. (Encarta 2001)

3. John CURRIN (1962)

- herinneringen aan **renaissance en maniërisme**.
- beelden doorspekt met **hedendaagse noties van schoonheid en moraliteit**
  - ✓ De door mode en roddelbladen gepretendeerde normen met hun kitscherige clichés worden duidelijk voorgesteld en glorieus gekarikaturaliseerd op de wijze van de “grote kunst”.
  - ✓ Supergrote borsten, superfitte en superslanke beauties, de vreugde van het familiale leven – zelfs op oudere leeftijd – zijn steeds weer opduikende motieven.
  - ✓ naakten nu eens **klassiek, dan weer pornografisch en banale dagdagelijkse** scènes die regelrecht uit TV-soaps lijken te komen.
  - ✓ onder de schijnbaar zachte oppervlakte van de esthetiek van de hogere middenklasse ontdekken we snel **extreme lelijkheid**: Hysterisch gelach, grotesk overdreven fysieke proporties, smakeloze humor en lichamelijk verval dat onmogelijk te verbergen is achter elegant gedrag
  - ✓ Betoverend en cynisch tegelijk creëren de schilderijen een spanning, die de kijker slechts kan doorbreken door te lachen met wat men ziet.

4. Glenn BROWN (1966):

- grasduint in de kunstgeschiedenis maar ook in de eigen tijd:
  - ✓ quasi fotografische replica's van werk van andere kunstenaars: Rembrandt, Auerbach, Dali,...
  - ✓ mengeling van eeuwen en stijlen:
  - ✓ nooit exacte kopieën: gemanipuleerd
    - * verhoogde kleur
    - * details toevoegen of verwijderen
    - * geen textuur: bijna fotografisch oppervlak; zachte en vlakke weergave (niet tactiel dus)
    - * geen persoonlijk handschrift
  - ✓ vaak inspiratie in science fiction

5. Jenny SAVILLE (1970)

- **Lichamen buiten de standaardgrenzen van aantrekkelijkheid**
- feministische kijk op de vrouwelijke lichaamsvormen ⇔ presentatie perfecte menselijke vorm in de massamedia
- In een maatschappij vaak geobsedeerd door uiterlijke verschijning, heeft Jenny Saville een leefruimte gecreëerd voor vrouwen met overgewicht in de hedendaagse visuele cultuur. Ze is vooral bekend om haar monumentale schilderijen van dikke vrouwen. Ze is doorgebroken in de hedendaagse kunstwereld door galerie-eigenaar en verzamelaar Charles Saatchi.

6. Ellen ALTFEST (1970)

- Kenmerken
  - ✓ Terug naar naturalistische figuratieve traditie in de SK: werkt naar de “natuur”
  - ✓ Klein formaat
  - ✓ zeer doorwerkt:
    - * rechtstreeks naar de natuur (geen foto’)
    - * uiterst nauwkeurige observatie met een psychologische lading
  - ✓ Onderwerpen:
    - * Alledaagse objecten die uitnodigen tot uitwerking van het detail (kamerplanten, onkruid, timmerhout)
    - * menselijke figuur.
  - ✓ Beleving:
    - * een soort innerlijke wereld
    - * zwijgend universum van piepkleine gebeurtenissen
    - * aanleiding tot meditatie over zowel de stoffelijke wereld als “het immense bouwwerk van het geheugen”
    - * nooit vervreemdend, want de inspanning van het maken blijft altijd zichtbaar, ondanks de verbluffende techniek.

7. Mamma ANDERSSON (1962)

- Kenmerken
  - ✓ Invloed van archetypische voorstellingen van vertrouwde noordse landschappen en interieurs.
  - ✓ Verwerkt naar bovennatuurlijke sfeer met zeer verontrustende ondertoon
    - * verhaallijnen zonder aanknopingspunten van begin en einde.
    - * Suggestie een droomwereld voorbij de bekende ruimte en tijd
    - * Een wereld, overschaduwd door een dreigende atmosfeer van tragedie en verlies
    - * “plekken die aandoen alsof ze verwoest zijn”.
- Techniek
  - * Kwikzilverachtig
  - * acryl- en olieverf op houten paneel
  - * wisselt dikke impasto af met lichtere, droger uitziende verf en met doorschijnende vegen van zuivere kleur.
  - * Deze afwisseling strookt met haar combinatie van het aardse en het bijna bovennatuurlijke, maar ook met de diversiteit van haar onderwerpen in inspiraties. De schilderijen lijken daardoor “geheimzinnig, zelfverzekerd en volkomen ongenaakbaar” (Kim Levin).
- Beleving
  - ✓ in veel opzichten introspectief
  - ✓ invloed van andere schilders en
  - ✓ verschillende disciplines (theater)

8. Luc TUYMANS (1958)

Behoort tot de zgn. Antwerpse School (ook wel Nieuwe Schilders), met o.m. Bert De Beul, Guy Van Bossche en Marc Vanderleenen.

- Kenmerken
  - ✓ Meestal klein, historisch geladen, figuratief en vaak onheilspellend
  - ✓ Inhoud staat centraal: de kern van zijn werk is de metafoor die het beeld oproept.
  - ✓ Sterk beïnvloed door de film:
    - * filmische rijen beelden
    - * ‘verbleekte’ kleuren (cfr. oude foto’s)
    - * Soms zeer veel wit in de kleur gemengd ⇒ beeld lijkt overbelicht.
    - * opvallende kadrering
    - * close-up of blow-up.
  - ✓ Roept onbehaaglijk gevoel op door:
    - * Vaal palet (vooral sombere grijzen en groenen)
    - * zijn schrale, precieze verfbehandeling.Een effect als van het ziekelijke schijnsel van een televisietoestel. Betekenis: gebeurtenissen bereiken ons altijd via de filter van de media en onze gevoelsmatige reacties zijn afgestompt.
- Vaak voorkomende thema’s:
  - ✓ de holocaust
  - ✓ collaboratie in W.O. II
  - ✓ het (Belgische) kolonialisme ([Mwana Kitoko](#), 2001)
  - ✓ nieuw rechts in Vlaanderen (*Heimat*, 1995)
  - ✓ het conservatisme in Amerika (*The Heritage* 1995-1996, *Security* 1998, *Proper*, 2005)
  - ✓ (seksueel) misbruik van kinderen (Dutroux)
  - ✓ misbruik in de kerk (*The Passion*, 1998-99 en *Les Revenants*, (2007). Een brede waaier van politieke onderwerpen.
  - ✓ Gewone interieurs en voorwerpen die een problematische geschiedenis of implicatie blijken te hebben: “elk banaal iets kan worden omgezet in verschrikking”; “geweld is de enige structuur die aan mijn werk ten gronde ligt”

9. Michaël BORREMANS (1963)

- Ideeën:
  - ✓ Waarheid bestaat niet ⇒ open werken met veel lege ruimten ⇒ veel lezingen zijn mogelijk
  - ✓ Geen geloof in “identiteit”: chaos
  - ✓ Hij maakt “beelden” (in de betekenis van afbeeldingen), geen schilderijen
- Sinds 2002 ook films: hij werkt met grove korrel en projecteert op flatscreens in houten lijsten, waardoor je de indruk van schilderijen krijgt, zoals bvb. in *The Bread*.
- Kenmerken:
  - ✓ Evocatieve kracht en plastisch vermogen van de tekeningen
  - ✓ Barokke schildertechniek:
    - * Transparante lagen olieverf op lichtbruine of –rode ondergrond (De Vlaamse Primitieven gebruikten wit als ondergrond)
    - * Clair-obscur effect
  - ✓ Vreemde sfeer: alles is ontdaan van plaats en tijd ⇒ dreigend?, onlogisch?, speels? Niemand kan er uiteindelijk een bedoeling in lezen.
    - * Figuren hebben vaak ouderwets uiterlijk: vaak kledij uit ‘jaren 1930-1940; sfeer van bureaucratisch-industriële omgeving
  - ✓ Vaak gebruik van schaalmodellen als tool
  - ✓ Zeer veel gebruik van zelfgemaakte foto’s (of filmstills) op bewust lage resolutie (dus niet al te scherp): zo beheerst de tonaliteit over het detail
  - ✓ Werkt altijd bij daglicht (nooit kunstlicht, wat hij doods vindt): daglicht = beweging, organisch
  - ✓ Confrontatie tussen zachte en harde inhoudelijke contrasten: doden of levenden?
  - ✓ Werkt op basis van studie van oude meesters: Manet (vooral stilleven), Goya, Fragonard, Watteau, Velázquez (zijn grootste idool)
  - ✓ Plaatst niet alledaagse voorwerpen samen: Cfr. de surrealisten en Magritte

10. Jan DE VliegHER (1964)

- Realistisch-figuratief karakter
- Zoekt naar “universele situaties”: dus niet narratief of anekdotisch.
- Bron van de werken: foto’s van gewone dingen en gebeurtenissen uit de eigen omgeving, compositorisch gereorganiseerd en omgezet in een schilderkunstig beeld.
- De verrassend sterke kleurwerking verleent aan elk doek een bijzondere visuele zuigkracht

11. Peter DOIG (1959)

- Kenmerken
  - ✓ Bronnen: foto's, films, boeken en andere populaire media
  - ✓ Herwerkt zijn bronnen voortdurend totdat ze mijlenver verwijderd zijn van het origineel
  - ✓ Maakt vaak talrijke versies van gelijkaardige scènes als schilderij, tekening of studie: kanofiguur en schreeuwende figuur = uit *Friday the 13th* (horrorfilm).
  - ✓ Toont de raakvlakken tussen landschap en psychologische ruimte dmv geïsoleerde figuren
  - ✓ Kleurgebruik van impressionisten en post-impressionisten
  - ✓ Toepassen van foto-effecten in schilderijen.
  - ✓ Compositie: evolutie van ingewikkelde composities naar eenvoudige symbolische thema's
  - ✓ Sfeer: dromerige melancholische verstillings die aan mensen en plaatsen eenzelfde lichtelijk verontrustende uitstraling verleent
- Schildertechniek
  - ✓ deels in doorschijnende sluierachtige lagen
  - ✓ deels in stipjes ondoorzichtige kleur

12. Bert DE BEUL (1961):

- Behoort met o.a. Luc Tuymans tot de zgn. *Antwerpse School* (Nieuwe Schilders): zie websthetica
- Vertrekt vanuit persoonlijke associaties, herinneringen en referenties maar met een banaal uitgangspunt dat: stedelijke en soms industriële omgeving, film-stills, onscherpe foto's, delen van de menselijke anatomie, enz...
- een vertrouwde werkelijkheid, maar de tijd is tot stilstand gekomen, het leven is verdwenen, de herinnering vervaagd:
  - ✓ gebouwen zonder deuren en vensters
  - ✓ gezichten zonder mond, neus en ogen.
- Techniek:
  - ✓ licht van de deemstering
  - ✓ kleuren zonder identiteit
  - ✓ vooral blauw en groenige grijzen, soms enkele rode of paarse tinten
  - ✓ alledaagse dingen zijn herkenbaar maar geen exacte weergave van de realiteit.
  - ✓ **Later:**
    - * Meer coloriet
    - * Scherpere omtreklijnen
- Beleving:
  - ✓ de werkelijkheid wordt herdacht, doemt op uit de herinnering als onvatbaar gegeven. Poëtische weemoed heeft zich meester gemaakt van de dingen, van de ons vertrouwde omgeving.
  - ✓ Steeds onder de neutrale figuratie een intense, maar ingehouden emotionele geladenheid.
  - ✓ Balanceren op het spanningsveld van het subjectieve en het objectieve, van persoonlijke herinnering en collectieve geheugen.
  - ✓ Emoties: van nostalgische weemoed tot een onderkoelde registratie van verglijdende indrukken van een werkelijkheid die nooit meer dezelfde zal zijn.

13. Walter DAHN (1954)

- begin jaren '1980 tachtig lid de Mülheimer Freiheit (Keulen): werkt geregeld samen met Dokoupil en Polke.
- Kenmerken:
  - ✓ Ongeremde en subjectieve verwerking van visuele indrukken, spontane invallen en existentiële gevoelens.
  - ✓ Midden '1980: politieke inspiratie
    - * verhouding Eerste en Derde Wereld
    - * directe democratie in Duitsland
    - * ecologie
  - ✓ inspiratie: cultusvoorwerpen uit vreemde culturen, straattaferelen, reclame, stadsleven
- Techniek:
  - ✓ snel en 'slordig' vervaardigd
  - ✓ samengebalde beeldvondsten (Bildfindungen), meestal ontstaan uit kleine tekeningen
  - ✓ diverse disciplines: sculpturen, fotografie, video, zeefdruk, objecten, muziekgroepen.
- Beleving:
  - ✓ Twijfel tussen humor en ontstelling

14. Martin DISLER (1949-1996)

- Grote expressieve tekeningen en schilderijen op allerlei soorten dragers (papier, linnen, steen,...)
- koperplaten en muurschilderingen
- onberedeneerde en rauwe uitbeelding
- ontstaan tijdens uitputtende nachtelijke schildersessies
- onesthetische, agressieve lijnvoering
- slechts deels herkenbare, figuratieve elementen: verwrongen gezichten, (tweeslachtige) naakte lichamen, dierenkoppen.
- figuren lijken voortdurend in beweging en suggereren een voortdurend veranderingsproces.
- doel:
  - ✓ confrontatie met zichzelf
  - ✓ diepe menselijke emoties: (angst, pijn, extase)

15. Jiri DOKOUPIL (1954): behoorde tot de Mülheimer Freiheit en werkte vaak samen met Walter Dahn

- Wisselde voortdurend van stijl
- Favoriete thema's: macht (omwerken van bedrijfslogo's), liefde (*Blauwe Schilderijen*, 1982)
- Weergave:
  - ✓ Figuratie d.m.v. clichébeelden
  - ✓ Stijl varieert: expressionistisch tot naïef, van surrealistisch tot abstract

16. Gérard GAROUSTE (1946)

- Grote, donkere schilderijen en tekeningen
- Thema's: Griekse mythologie, Divina Commedia (Dante)
- Stijl:
  - ✓ wollig classicistisch
  - ✓ langgerekte grillige figuratie (cfr. El Greco, Maniërisme)

17. Nicole EISENMAN (1965)

- Kenmerken
  - ✓ Schilderijen, installaties, tekeningen, prints, beeldhouwwerk.
  - ✓ Thema's:
    - * seksualiteit, humor, karikatuur
    - * actuele maatschappelijke situaties
    - * personages uit eigen omgeving
    - * gewichtige onderwerpen
  - ✓ rusteloze, vrolijke energie: nergens pessimistische inhoud (zelfs bij ernstige thema's).
  - ✓ Verwijzingen in portretten naar Picasso, Nolde, Haring en Philip Guston
  - ✓ Omspant het hele terrein van absurd en abject tot introspectief en oneerbieding

18. Werner BÜTTNER (1954)

- Geboren in Oost-Duitsland, in 1960 naar het Westen
- Kenmerken:
  - ✓ Werkte samen met Albert Oehlen (Bond ter Bestrijding van Tegenstrijdig Gedrag)
  - ✓ grote woeste en snelle schilderijen met pasteuze kleuren in realistische stijl
  - ✓ Kleur:
    - * veel bruinen (i.t.t. tot kleurenweelde van de Neue Wilde)
    - * op het doek gemengd
    - * dripping van lange verfsluizen (zijn handelsmerk)
    - * duidelijke contouren
    - * zwarte lijnen
  - ✓ subversief-ironische ondertoon
  - ✓ sterk politiek en maatschappelijk gemotiveerd
  - ✓ vele soorten schilderijen: stillevens, genreschilderijen, zelfportretten, dierenportretten, historieschilderijen en emblematische doeken
  - ✓ grote afmetingen